

HIRMANDADE DA FALA
CUADERNOS DE PROPAGANDA

DISCURSO
DO
DR. PORTEIRO
Ô FUNDARSE A
HIRMANDÁ EN SANTIAGO

R. 12252

F-15747

192

DISCURSO DO Dr. PORTEIRO

ô fundarse a Hirmandá en Santiago

I

Falar y-escribir en galego, coma seipamos

Non era eu o chamado, por propios merecimentos, a presidir esta primeira xunta da "Hirmandade da Fala". Ben sabedes que non-o digo por homildade. Tivo a culpa, Villar Ponte, que me nomeou pra esto na *Voz de Galicia* e algú dos presentes que foron en busca miña a relembrarme qu' o deber non pode ser esquencido nin disimulado pol-a falla de valía de quen foi elexido pra cumpril-o. Aquí me tedes, pesados e triste por non corresponder a intensidade do momento; ledo e venturoso, xa que por moi mal que me salla, sempre me alumearía o lóstrego do ideal que nos xunta hoxe, e que dend' antano latexa n-o noso corazón.

Escribo en galego, e escribo mal. ¡Qué queredes!... Nunca hastra hoxe escribín. Xamáis mo ensiñaron nin eu me coidéi dô deprender! E agora, preguntobos: si poido escribir—mal, todo o mal que vós queirades—no idioma que non aprendín nas escolas, nos epítomes, nin nos dicionarios ¿n'é

verdade qu' isa lingua debe ter raíces moi fondas no meu peito, no y-alma da miña raza cando non-a enterraron pra sempre os abandonos alleos e os propios? ¿N' é verdade qu' ese idioma é unha realidá forte e latexante que nós temos esquencida, pro que vive no noso espírito e que ten qu' esnaquiñar a lousa qu' o cobre, sempre que fagamos examen de concencia e nos dispoñamos á recontar e cribar os valores que forman o edificio da cultura, e as esperanzas de raza?...

A redimir este idioma do aldraxe que dél fan, non os alleos, que non sinten nin pensan nel e non teñen por qué estimalo (bastáralles si acaso gardarlle os respetos debidos), sinon os propios, quizáis nosoutros mesmos, encamiñase a "Hirmandade da Fala"; e como o idioma é sempre verbo d' un mundo de pensamentos e sentimentos, diferente dos outros no seu molde pol-o menos, a chamada pra defensa do idioma esquencido, é, primeiramente, un requeremento de examen de concencia rexional.

II

O renacemento hispauo, e a guerra

Xa o dixeran en varias ocasións, e coma min—antes uns, dimpóis outros—moitos máis o dixeran: España toda, dend' os Pirineos a Cádiz, renasce. A catástrofe do 98, o derribal-a do trono secular, espertouna. Non con tanta presa coma Alemania despóis de Xena, ou Francia despóis de Sedán; mais ben pouco a pouco, pero de modo firme—a pesar de total-as machadas dos Gobernos—España érguese, e si as campáns non repinican a gloria, tampouco dobran a morto: tocan a alba.

A guerra—esta fera sacudida do mundo inteiro—obríganos a apural-o paso, a bulir, e total-as rexións, virando as costas a Gobernos sin goberno, e a Parlamentos podres, ocúpanse no estudio, na defensa, na loita pol-a vida tanto d' hoxe coma de mañán—o mañán brandido e ledo con que todos soñamos.

¿E nosotros qué vimos facendo? ¿Qué hemos facer?...

III

A conciencia do noso pecado

O primeiro, é ser xustos: non votar a outros a culpa dos nosos pecados. Teñen d' abondo cos seus.

N-hai xentes máis despreciabres qu' esas que nin siquie-ra teñen valentía pra responder dos seus propios autos. Nada tan probe, nin tan inútil com' un d' eses mocetes que peaan non por que lle lo pida o corpo e a y-alma abrasados pol-o fogo das humanas pasións, senon por que lles manda un bocado de pan; faise dél o que se quer; dominárono as compañías"... Este santo non é da miña devoción. Na loita da vida morderá a terra. Non nos sirve. Queremos o mozo que diga: "Sí, pequei porque quixen; non fun xuguete de nin-guén; a miña vontade apasionada fo a estrela—boa ou mala—que me guiou"... Este rapaz, poderá un día encami-ñarse pol-as vías do arrepentimento; pode reutificar; é un carácter; máis craro: é un home... O outro, é un farrapo—que chegará a santo s' o meten baixo un fanal; pero que non sirve pra vida.

O mesmo lles pasa as rexións... ¿Qu' é eso de votarlle a outras a culpa dos nosos males? ¿Qué fixemos nós pr' os remediar? ¿Vivimos acaso ó marxen do resto da nación, sin ter culpa do fracaso de todos?... ¿A catástrofe do 98; o par-lamentarismo, o caciquismo, o centralismo son alleos a Ga-licia e os galegos? ¿Non gobernaron galegos a nación, e fi-xeron leis centralistas e contrarias ós nosos intereses, a nosa hestoria, o noso mañán?... ¿Non rixen hoxe as mesmas leis aquí qu' en Cataluña, e alí hai outra vida e outros homes?...

Hirmans da fala, enamorados da Galicia: non votedes á xente de fora culpas que non teñen. Todos axudamos á afundir á España; n-hai leis que nos favorezan, porque nós nas soupemos facer, nin mandar qu' as fixese quen debía; estando vivo o sentido rexional, as leis reconóceno deconta-do por ben ou por mal. Ahí tedes a Mancomunidá catalana; ¿qué se fixo eiquí?...

Teñamos conciencia do noso pecado. Non fagamos com'

os nenos que se disculpan co hirmán ausente, pra que non lles peguen. Naide máis que nô ten culpa do que nos pasa; naide máis qu' o noso traballo nos ha salvar. É si non decideme: ¿ a quen votámol-a culpa do abandono impiedoso en que deixamos o idioma? ¿Qué xigante nol-o ten encantado?... Pois o mesmo nos sucede con todo.

Non esperemos a salvación dos Diputados, ou da real orde; os Diputados e as ordes do Rei, non poden reformar á vida d' un pobo c-unha firma. Somos nós, os culpabres, e os que temos que conquistar a cima e cravar n-ela ó pendón da vitoria.

Comecemos por ter concencia do pecado—abandono, encollemento, cuquería, langranería por arroas—qu' é o introito do arrepentimento. Se pensades qu' os culpabres son outros, seguidedes na indiferencia agardando qu' os outros remedien o mal que pensamos que nos fixeron.

IV

Amar a España e a Galicia

Amamos a España grande; baixo as suas bandeiras, todol-os españoles xuntos conquistamos mundos e gorrias, surcámol-os mares imensos, cambiámol-o solar da civilización trasformándoa de mediterránea en atlántica, levámol-a alma europea as terras d' América e os archipélagos d' Oceanía... fumos xuntos á derrota, e aínda despóis d' ela, cando a bandeira que cobixara as vitorias, arriada tristemente volveu o vello solar, a emigración galega siguiu mandando sangue hispana a continuar baixo outras bandeiras a obra de conquistar pra civilización latina as terras feraces e desertas dos mundos novos por España descubertos.

Ben sei qu' algún dirá que fumos despreziados por outras rexións; que n' algúns sitios téñemos por xentes de cativa condición, d' almas acuñadas na servidume...

...Antes de xusgar a tales xentes, decideme qué fixemos nós pra libertarnos de tal fada... Xa sei que comenzaredes a preguntarme: ¿qué fixemos pra que nol-a votasen?... Abandonamos a taboa dos nosos valores, prescindimos do noso pol-o alleo, e esto sin door, sin que nos sangrase o co-

razón, sin exprimentar o desgarramento de Rosalía cando lle decía adiós as fontes, as veigas, ós cipreses do cimiterio, as anduriñas d' o balcón cantando tristísimamente:

deixo, en fin, canto ben quero...
¡Quén poidera no deixar!...

E o mundo, non respecta a quen non comenza por se respetar a sí mesmo y-os seus... Ben vedes o que fixemos do idioma—verbo da raza—; pra moitos chegou a ser cousa despreciabre, vergoñosa, repunante... Aínda máis: hai quen pasa en Madrí tres meses e ven falando andalús.

Ademáis do propio menosprecio, contribuía á nosa mala fada o desconocimento noso pol-os máis, e o desconocimento dos máis, por nós... É un postulado da xuventú española que vai o fronte do renacemento, procurar que nos conozamos uns á outros.

Os galegos queixámonos de que nos botasen fama de mozos de corda e de polizontes; pero en Madrí—n-ese Madrí a quen eu tanto quero e onde tanto deseyo hai (antr' a xente de valer) de qu' os de cada rexión estudiémol-os nosos problemas, e os resolvamos seriamente—oín a moitos andaluces queixarse da ideeya que d' eles temos todos. Pra xeneralidade dos españoles, un andalús é un toureiro, un payaso, un vago, unha bailarina... É nada máis falso: o andalús, no seu fondo, é malencónico e triste; en Andalucía trabállase hoxe en todol-os ramos notablemente; a vida artística d' Andalucía é quizáis a máis importante d' España; alí floreceu a civilización romana; alí froleceu n-a Edade Media aquela xigantesca cultura árabe que fixo estonces d' España o centro do saber mundial; n-o comenzo da Edade Moderna, o facerse atlántica a civilización, Sevilla e Lisboa foron sedes d' ela en Iberia... hoxe Andalucía renasce forte e groriosa. É ben, meus amigos: cando vos presentan un andalús; aínda dos máis cultos, a vos que cultos sodes ¿qué esperades d' él antes que nada, ou quizáis soyamente?... Un chiste.

Pois con nósoutros pasa o mesmo n-orden á nosa mala fada. Aínda máis: Andalucía ten millores camiños pr' o resto d' España que nós. Batida por dous mares—os mares da cultura—con liñas férreas pr' o centro, non digamos rápidas, pro si máis qu' as nosas, o intercambio é maor... E si en Madrí se desconoce a alma andaluza—con Sevilla a quince ho-

ras—e a levantina—con Valencia a trece —e a aragonesa—con Zaragoza a oito—¿cómo querés que sepan de nós, con Santiago a 29 horas, dándoll-a a espalda a Castela e c-a ollada e a vida e o porvir máis alá das olas?...

Ainda máis. ¿Conocémonos ben nosoutros mesmos? ¿Está feita e valorada a nosa hestoría? ¿Os nosos problemas económicos e xurídicos? ¿Non sabedes que estamos vivindo de contos d' aquí a pouco?... ¿Non ouistes cen veces chamar cantas hai a Prisciliano, e poñel-o por modelo de corruceón?... Pois non hay moito que apareceron obras suas, e resulta unha das máis xigantescas figuras que pareu a humanidade, antre os fundadores e reformadores de relixións. Coma ista, moitas. E si nós non temos un xuício, un estudio exauto de nosoutros mesmos, da nosa vida rexional, ¿que querés que teñan os máis?...

A nosa misión será estudiarnos, e cando seriamente preparados, mostremol-as concrusiós, estade seguros de qu' as xuventudes de toda España que traballa e loita poranse o noso lado. ¿Non vedes o qu' está facendo Radrigo Sans en Madri... O seminario de "Estudios Galegos", qu' él dirixe, nacéu unha noite en qu' o mestre dou n-a "Casa de Galicia" unha conferencia, notablísima coma sua (sin percalinas nin parrafadas valdeiras e enganosas) sobr' o problemas dos cereales. Alí llo propuñemos Ríos, Aydillo, outros y-eu. E ben vedes con qué gusto, con qué cariño os oen n-o Ateneo.

Estudiemos os nosos problemas: a eso nos obriga o amor a terra: e despóis veredes como nos atende tod' a terra grande, tod' a España que pensa e que sinte coma nós e con nosco; pro que non pode nin debe traballar pra nós e vir aquí a dárnolo todo, feito, direito e regalado.

V

A nosa posición n-o mundo

A civilización mundial, galgando sobre da mar inmensa, aséntase n-a América e vai a ser o seu corazón de forte latexar, o canal de Panamá. Por moitos anos—quizáis por moitos sigros—vivirá esa cultura bebendo n-as fontes perenes da vella Europa, establecéndose un intercambio antr' os

mundos novos e os d' antano—económico, científico e artístico—que dará vida e gloria as nacións con portos europeos pretos o corazón da humanidade renacente.

O noso porto de Vigo é o millor situado de tod' o mundo vello e civilizado para soste esas relacións co a América. Vigo está chamado a ser o porto cosmopolita máis importante d' Europa por mandado de Xeografía e da Hestoria. A él debe acudir o río da cultura e do poder económico da vella humanidade, pra fundirse ca nova n-as augas do Atlántico. Esta posición de ventaxa continuará hastra que se vaya escurando de todo a cultura d' Europa, e sexa o mar chamado Pacífico, o teatro das novas epopeyas, d' Odiseas, e Lusíadas novas que a humanidade trace n-a sua marcha pra Asia.

Durante esa época da Hestoria que agora emprencipia espréndidamente, o noso porto de Vigo—e co él todol-os galegos, e Galicia inteira—vai a ter un carácter mundial, cosmopolita. Esto, e a nosa vida galego-americana, aconséllanos moito respecto e moito amor o castelão que, pol-o seu dominio de cuasi toda América do Centro e do Sul, hános prestar un servicio altísimo e insustituíbre n-esa loita da nosa raza con outras pra conquista derradeira das terras despobradas.

Non vai, pois, a "Hirmandade da Fala"—enténdase ben—contra o castelao, senon a defender o galego como lingua-xe típico da nosa casta, e como medio de intelixencia con Portugal e a parte da América por él civilizada pra onde vai moita da nosa emigración.

VI

Cuestiós interiores. Síntesis

Todol-os problemas d' orde exterior envolven en si centos de problemas interiores. Parecerá raro, pro é certo; cando un pobo está chamado pol-a marcha da cultura do mundo a ocupar unha posición ventaxosa, é cando percisa maor patriotismo, máis alto e nobre conceuto de si, maor vontade pra cumprir o papel a que o chama á Hestoria. Si un punto do praneta adiquere importancia xeográfica efeuto da

marcha da civilización, *ou se da conta e cumpre como debe, ou é conquistado por unha potencia forte e conscente d' esa finalidade*; os intereses xeneñales da cultura (qu' están por riba dos privativos de cada nación non poden escurecerse co a desculpa de que o punto onde estaban chamados a xunta, perteneza a un pobo salvaxe e sea o seu cazadoiro, ou estea en mans d' unha raza deixada, louvana, indifrente a marcha do mundo... ¿Comprendedes por qué perdemos Xibraltar, e por qué perderíamos Vigo, se non nos déramos conta de sua importante, dificultosa e honrosa misión?...

VII

O capital galego

Temos—como resultado d' esa misión mundial—un problema gravísimo: o dos camiños de ferro. Hai que facer saídas a esta gran vía marítima. Necesitamos urxentemente ferrocarriles d' Ourense a Zamora; de Ferrol a Xixón; de Santiago a Ourense... ¿E quen nos dará os cartos?... Pra estas e pra outras moitas obras debíamol-os ter nós; son moitos os millós que fan falla; pro tamén foron e son moitos os ganados pol-os fillos de Galicia... ¿Onde están?... Hai xentes que crén qu' o patriotismo é un caravel que frorece nos beizos e n-eles morre, sin fixarse en qu' é perciso tel-o coma luz no celebró e coma fogo n-o peito, e facel-o efeutivo cos brazos e co peto.

Ouíriades moitas veces falar do antipatriotismo da clas traballadora; ¿pro hai nada máis antipatriótico qu' o capital? ¿Hai nada a quen se chame con tanto intrés en momentos críticos com' os cartos? E ben: ¿qué fixeron a maoría dos nosos homes de cartos, ou os banqueiros qu' os dirixen?... Poñer os seus aforros en valores extranxeiros—algúns fantásticos—resultando qu' o galego que tivo que sair da patria pra ofrecer o seu talento y-a sua freba a empresas d' outras terras, acaba por mandarll' os seus aforros tamén. Os capitales galegos fan camiños de ferro en Venezuela e n-a Arxentina, e aquí non temos cartos pr' os nosos e sometémonos os extranxeiros mediantizando o país, apolillando a sua liberdade. Hai que pensar seriamente n-eso. Banqueiros,

homes de negocios, poñed' a man no corazón, facede memoria e conciencia e decide: ¿ónde van os cartos dos galegos? ¿ónde está o voso patriotismo?... ¿é verdá qu' os mandastes cobizosos d' unha probe comisión a outras terras cando eran tan percisos o noso desenvolvemento aquí? ¿É verdade tamén que moitos foron... e nunca volverán?...

Vede como as custións se engrillan e como d' unhas n-outras, chegamos ás económicas, sociais e políticas decontado. Por iso o noso movemento non pode ser unha pasionaria d' invernadeiro posta sobr' a laxa que nos crube; pretende ser un comenzo da resurrección galaica en todol-os ordes, unha forza que crebe as lousas y-as cadeas, que sacuda ós homes, os esperte y-os poña en pe garridos e dispostos a loitar.

VIII

A industria y-o traballo

Se vades facendo esa lus na conciencia de que vos faléi, verés cómo a nosa industria está afogada pol-o arancel protector d' outras rexións. Galicia é quizáis a úneca parte d' España libre cambista po lo de oxe: as producións qu' esportando, sardiñas en conserva, etc.—non percisan o auxilio do arancel pra conquistár o mercado interior, cando son capaces de impoñerse no extranxeiro... a pesar dos seus aranceles proteccionistas. Así Galicia, sin comel-o nin bebel-o é vítima por duplicado:

1.º Do arancel español que lle sube os precios dos produtos que ten qu' importar.

2.º Do arancel extranxeiro que pon dificultás os produtos que Galicia esporta, correspondendo en guerra de tarifas, a que declara ós produtos extranxeiros *non certamente en beneficio de Galicia*, o arancel español...

¿Non sabedes qu' as nosas conservas estiveeron anos e anos sin conquistar o mercado d' Italia, a pesar de ser as millores do mundo, debido a esa guerra?... ¿Non sabés cántas ventaxas tributarias tiñan sobr' as nosas—en Italia e na mesma Francia—as conservas de Portugal?... ¿Non sabedes qu' Inglaterra, doída d' os aranceles españois, puxo ta-

les cancelas a nosa esportación de bois cebados que cuasi acabou, dándose a vergonza de que os bois embarcados en porto español, o chegar aló, os ingleses dábanos por enfermos e devolvíamos, e se s'embarcaban n' Oporto ou en Lisboa eran bós?...

Todas estas cousas merecen estudio serio e detallado, e deben ser motivo de cavilar pr' os fillos de Galicia, do seu verbo, do seu espírito, do seu corazón...

IX

O Dereito, Xueces e Notarios

O noso Dereito está en gran parte por estudar. Ben é certo que agora coménzanse a intresar os estudiosos pol-as costumes, pro salvando algún qu' outro traballo (cursos de Rodrigo Sanz e Martínez Sueiro) hai n-os outros ou moita verba sin xugo, ou moita curialada sin pensamento, sin ideal. Hai qu' estudar ben a nosa vida, as nosas miserias y-o noso carácter antes de meterse pol-as pozas a dar leis pra Galicia.

Pro, a máis d' eso, temos (en razón dereita e-o idioma) o problema da adiministración de Xusticia. Non me refiro agora a él máis que n' un aspecto. ¿Vosoutros asistichedes a algún xuicio oral?... O declarar os testigos veriades como era ausolutamente imposible unha intelixencia antr' os perguntantes y-eles. Ese feito amostra duas inxusticias:

1.ª Inxusticia que resulta d' eisixir qu' entenda o castelao e conteste n' él un suxeto a quen o Estado non facilitou escola pra que deprendese.

2.ª Inxusticia de non eisixir o Estado ós seus funcionarios (xueces, notarios, etc.), que conozan o verbo en qu' a de formular o seu pensamento, a sua voluntá o pobo ond' eses empregados exerzan os seus cargos.

E non val decir que a tradución amaña o choyo, porque aparte de qu' os Maxistrados en xeneral son tan finchados e presuntosos quen on lles cabe n-a canteira qu' un home a quen eles non entenden, non-os entenda a eles, a tradución literal non serve pra espresar con xusteza o pensamento y-a vontade.

Irmans d' a fala: qu' os nosos xueces e notarios, sepan o galego, é o menos que podemos pedir, si han de ser garantía de xusticia e de fidelidade.

X

O arte. A música galega

O mesmo sucede cos nosos problemas n-a ciencia e n-o arte. Canto fixeron os nosos vellos está esquencido; do padre Feijó e d' outros moitos xa cuasi nada sabemos; de Concepción Arenal e de Rosalía logo no nos quedarán máis— a iste paso—qu' os nomes y-as estatuas; a produción sobre dos foros (por exemplo) está enterrada de todo, hastr' o punto de que soyo n-unha ou duas bibliotecas s' atopan as fontes antigas qu' é necesario ler ben pra encarrilar o problema n-a hestoria do mundo, n-a evolución da propiedades e resolvel-o xustamente.

En fin, pra qué cansarvos s' estou facendo indicaciós nada máis, vós ca vosa cultura ben sabedes a que extremos chegamos n-este orde.

E o mesmo pasa n-o arte. ¿N' é verdade qu' eiquí, en Santiago mesmo, hastra que viñeron Murguía e López Ferrero, e despóis un que n' é galego, Lampérez, tinemos enterrado, feito unha escombreira, un pazo dos máis gloriosos do sigro XII, quizáis o máis importante d' Europa?... O Pórtico da Gloria consérvase ben porque está ond' está, senon ¿qué sabemos ó que d' él fora?...

¿E qué decir do menosprecio feito da nosa música? A primeira vez qu' oín cantar n' un teatro "Negra sombra"... foi n-o Real de Madrí a un coro catalán. N-a música, gracias á intervención d' o gramófono, últimamente comezamos a olvidal-o todo e non somente pol-as señoritas n-os pobos, senon as mozas d' as aldeas qu' ecantan o

Tápame, tápame

e as peteneras segando na herba, c' un xeito de todol-os demos. ¡Qué grandeza, qué maxestá, qué misterio o do noso a-la-lá solene, lento, soave, cantado por un coro de mozas

e mozos ó anoitecer cando as sombras borran os contornos!... ¡Ouino moitas veces, cando mozos e mozas volvían do traballo envoltos n-as pirmeiras sombras da noite, e parecíame o *a-la-lá* un cantar sempre novo, un hino que saía da entrana mesma da terra encantada e que o ceu s' aniñaba pra escoital-o n-o silencio da escuridade y-envolveito n-as sedas de brétema...

Hemos loitar pol-o renacemento da música—qu' é o linguaxe da y-alma n-os momentos subrímes—e alentar e axudar a total-as masas corales de Galicia pra que traballen por ese renacemento, máis ben con festas populares, que con refinamentos d' academia afogados n-as catro paredes d' un salón.

XI

A crisis da nosa poesía

Un dos resultados máis craros do abandono do idioma galego, é a falla de poetas de nervo, de freba, de alma que n' él escriban. O poeta castelao Díaz Canedo díxom' un día que n' era posíbre desenvolvemento poético en Galicia hoxe, porque a poesía soyo frorece n-o idioma que se falou o oíu falar dend' o berce; e dándose en Galicia o caso de qu' as xentes chamadas cultas, prescindisen e desterrasen da casa o galego, non habían estas despóis de moldear en galego as suas espresíós poéticas, e si outra cousa fixesen, sería paródea, afeutación, poesía sin soltura, sin aas... Total: n-o idioma que non se fala dend' o berce—por moi perfeuto que sexa—non se formula o sentir y-o pensar poético.

¿Comprendedes agora tod' a probeza da nosa poesía n-os últimos tomos? Ben sei qu' o movemento d' os Precursorres produxo grandes figuras, coma Curros e Pondal—deixando aparte a Rosalía qu' é unha figura úneca, xigante, de valor mundial y-eterno.

De todas maneiras, comparade a produción galega dos últimos vinte anos, ca de Cataluña... e por moi patriotas que sexamos (eu creo qu' o pirmeiro deber do patriota é decir a verdá e non enganar os máis y-a sí mesmo pintando realidade que n' eísiste) hemos de desistir da comparación, porque

n' é posibre a de valores efeutivos con outros pouco menos que imaxinarios. Refírome, enténdase ben, a nosa produción en galego, e sosteño qu' é proporcional ô que o falamos, quedando cuasi reducida as cantigas sempre vellas e sempre novas dos mozos das nosas aldeas, as loitas en verso antr' os mesmos d' arredor da regueifa, e as poesías inxelas d' algún doído emigrante que de pe sobr' a popa.

d' un aleve negreiro vapor,

como cantou o poeta, volv' os ollos y-o corazón o fogar, sinte unha sacudida d' emoción n-a espiña, sáltalle n'o peito o corazón e protesta e brasfema e cai ferido d' amor imenso a terra d' onde a inxusticia e vota... e sinte que lle rozan a testa as aas d' unha anduriña, e cántalle amores e lembranzas pra qu' a leve ô fogar a ond' él quizáis non poida volver...

Esta crisis produxose sin ventaxa ninguha pra poesía de Castela, pois en castelao ningún galego, nado e criado autre nos, poderá culminar xamais. Soilo chega a cima oxenio con raíces no pobo, que e verbo encarnado da mentalidade da raza. Un xenio galego simbolizando a Castela e imposible; y-a Galicia soilo a pode representar no seu verbo: en galego. Esquencer este e aforear a posibilidade de que Galicia teña poetas e se conte coma un valor na literatura universal.

XII

Ramón Cabanillas

Dase o caso n-os momentos máis tristes e máis propios pro rexurdimento de que aparece un home superior, enfermo d' hipertrofia d-o corazón, que sinte n' él todol-os dores da patria, e adoecido vólvese a multitude, e unhas veces chama con tenruras de pai, e chega a axiucullarse diant' ela non pra idolatral-a, senon pra pedirle qu' o oya, que volva en sí, que non se deixe morrer n-o colo imbécil d' a louvanería... E se con cariño non cnosigue despertal-a, revólvese, brangue a tralla, crúzall' a cara, sucúdea, insulta, faina sangrar, dall' a ulir amoniaco... Se con eso despertou, volve a acariñal-a e a estimulal-a ô traballo, â vida groriosa, â loita... Pro

se non desperta aínda, ruxirá o poeta espantosamente, martirizará e será mártir, entrará n-a casa qu' arde pra sacar no colo ós que dormen e entrará ruxindo, e brasfemando, e abrasado pol-as lapras, chegará siquera hastr' o berce dos nenos, saltará con eles pola ventá, dará dez pasadas cego, e morrerá... pr' os nenos viven... o mañá está salvado.

Eses milagres no nos fai somentes—nin siquera principalmente—o saber, senon o querer. E máis: os sabios fríos, que pensan qu' o saber sin corazón sirve pra algo trascendental (cando sóilo é fonte de refinados egoísmos) rexuban d' eses homes, e din que se contradixeron, que non foron siloxismos ambulantes, obedentes a unha lóxica académica e sin corazón que nada ten que ver ca vida.

Eso dixeron do gran español (pai de todo o noso renacemento) Xaquín Costa.

Nós temos tamén o noso home. Non é un sabio, é un poeta, un enorme poeta tan grande coma Curros, e ca ventaxa de qu' os seus versos, toman as formas que usan os grandes vates do mundo latino: Guerra Xunqueiro, Rubén, D'Annunzio.

Cabanillas é o cardíaco que ven á remover (supricando, mallando, escarnecendo) a nosa apatía, a espertarnos do sono mortal. Hémolos poñer por cabeza d' este movemento, que si percisa moito estudio e moito sacrificio, ten as súas raíces n-o corazón—onde nacen os versos fortes, e altivos, y-os pianos y-amorosos de Cabanillas que todos manan da mesma fonte.—Estas sacudidas levan sempre diante un vate, un profeta, un rebelde (un tolo din as xentes porque predica ós que dormen) que loitando ca disgracia, ca cólera dos podrosos qu' embisten n' él com' o mar n-os baixos, co sono dos medianos qu' o abandonan, e c' a probeza d' os probes que non s' atreven, vai pol-a terra asovollada aturuxando; pra ese poeta, qu' é o noso guía, e pra Villar Ponte (o promovedor que lle sigue n' este movemento) así como pro gran Aurelio Ribalta, e pra Rodrigo Sanz (os nosos mestres y-os nosos Quixotes) acabo pedíndovos de voción y-aprauso.

REAL ACADEMIA
GALEGA

F 15747